

Bruselj, 12. januar 2023
(OR. en)

5211/23

SOC 12
ANTIDISCRIM 5
GENDER 5
JAI 21
FREMP 3
COHOM 7
EDUC 9

SPREMNI DOPIS

Pošiljatelj:	za generalno sekretarko Evropske komisije: direktorica Martine DEPREZ
Datum prejema:	9. januar 2023
Prejemnik:	Thérèse BLANCHET, generalna sekretarka Sveta Evropske unije
Št. dok. Kom.:	COM(2023) 7 final
Zadeva:	SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ Poročilo o oceni nacionalnih strateških okvirov držav članic za Rome

Delegacije prejmejo priloženi dokument COM(2023) 7 final.

Priloga: COM(2023) 7 final

Bruselj, 9.1.2023
COM(2023) 7 final

**SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU
EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ**

Poročilo o oceni nacionalnih strateških okvirov držav članic za Rome

{SWD(2023) 3 final}

UVOD

Komisija je 7. oktobra 2020 v okviru svoje splošne politične prednostne naloge za spodbujanje Unije enakosti sprejela nov strateški okvir EU za enakost, vključevanje in udeležbo Romov¹ (v nadaljnjem besedilu: strateški okvir EU za Rome). Novi strateški okvir EU za Rome temelji na oceni prejšnjega strateškega okvira EU za Rome za obdobje 2011–2020² ter poudarja potrebo po okrepitvi zaveze na ravni EU in nacionalni ravni, ki temelji na prehodu s socialno-ekonomskega povezovanja na celovitejši pristop k spodbujanju enakosti, vključevanja in udeležbe Romov. Države članice so ta pristop podprle s soglasnim sprejetjem priporočila Sveta o enakosti, vključevanju in udeležbi Romov³ 12. marca 2021.

Strateški okvir EU za Rome se osredotoča na boj proti anticiganizmu in diskriminaciji, pri čemer upošteva raznolikost romskega prebivalstva in potrebo po presečnem pristopu glede možne kombinacije diskriminacije na podlagi etničnega porekla z drugimi značilnostmi, kot so biti ženska, starejša ali mlada oseba, otrok, LGBTIQ oseba, invalid, mobilna oseba EU, državljan ali državljanica tretje države in/ali oseba brez državljanstva. Okvir prav tako spodbuja udeležbo Romov z opolnomočenjem, sodelovanjem in zaupanjem ter njihovo vključitev v vse postopke oblikovanja politik in odločanja, ki vplivajo nanje. Določa sedem skupnih ciljev EU, prvič pa so v njem predlagane ciljne vrednosti na ravni EU za leto 2030, da se zagotovi minimalni napredek. Sedem ciljev se nanaša na horizontalna področja enakosti, vključevanja in udeležbe ter na sektorska področja izobraževanja, zaposlovanja, zdravja in stanovanj. V podporo učinkovitemu spremljanju napredka je v strateškem okviru EU za Rome prav tako predlagana uporaba portfelja kazalnikov za države članice⁴.

V strateškem okviru EU za Rome, razvitem med krizo zaradi COVID-19, se upošteva nesorazmeren vpliv na romsko prebivalstvo, ki ga je prizadela pandemija, z določitvijo smernic za boljše spopadanje z izzivi, spodbujanje digitalne vključenosti in zagotavljanje okoljske pravičnosti.

Za doseganje ciljev strateškega okvira EU za Rome so potrebni ukrepi EU in nacionalni ukrepi, pri čemer imajo glavne pristojnosti države članice. Zato so bile države članice v strateškem okviru EU za Rome in Priporočilu Sveta pozvane, naj do septembra 2021 razvijejo nacionalne strateške okvire⁵ in jih delijo s Komisijo. Glede na različne razmere v državah članicah se je pričakovalo, da bodo nacionalni okviri razviti na podlagi skupnega, vendar diferenciranega pristopa. Komisija je pozvala vse države članice, naj vključijo vrsto skupnih značilnosti in minimalnih zavez, po možnosti dopolnjenih z dodatnimi zavezami glede na posebne nacionalne razmere, v primeru držav članic z znatnim deležem romskega prebivalstva (tj. nad 1 %⁶) pa naj se vključijo ambicioznejše zaveze.

Priporočilo Sveta, ki dopolnjuje strateški okvir EU za Rome, določa ukrepe za doseganje napredka pri sedmih skupnih ciljeh, odvisno od pomena za njihove nacionalne razmere.

¹ [COM\(2020\) 620](#) – *Strateški okvir EU za enakost, vključevanje in udeležbo Romov*.

² Poročilo o oceni okvira EU za nacionalne strategije vključevanja Romov do leta 2020 (COM(2018) 785 final).

³ [Priporočilo Sveta z dne 12. marca 2021 o enakosti, vključevanju in udeležbi Romov \(2021/C 93/01\)](#).

⁴ Razvila ga je Agencija EU za temeljne pravice (FRA) v sodelovanju z nacionalnimi kontaktnimi točkami za Rome, nacionalnimi statističnimi uradi in Komisijo.

⁵ Nacionalni strateški okvir za Rome se nanaša na nacionalne strategije za Rome in/ali integrirane sklope ukrepov politike v širšem socialno-ekonomskem okviru, ki so pomembni za enakost, vključevanje in udeležbo Romov.

⁶ Bolgarija, Češka, Grčija, Madžarska, Romunija, Slovaška in Španija.

Poudarja tudi pomen vzpostavitve zanesljivih mehanizmov spremljanja ter celotne in optimalne uporabe sredstev EU in nacionalnih sredstev.

To sporočilo vsebuje pregled nacionalnih strateških okvirov za Rome in oceno zavez držav članic ter zagotavlja smernice za morebitne potrebne izboljšave. Priložen mu je delovni dokumenti služb Komisije v dveh delih, ki vključuje podatke o državah, v katerih so povzete analize nacionalnih strategij, ki so jih sprejele posamezne države članice, pa tudi več držav kandidat in potencialnih kandidat za članstvo v EU, ki sodelujejo v poznanjskem procesu⁷. V podatkih o državah je za vsako državo članico ocenjeno, kako dobro glavni predlagani ukrepi ustrezajo ciljem strateškega okvira EU za Rome in Priporočila Sveta, pri čemer so poudarjeni področja za izboljšave in primeri obetavnih praks. Drugi del delovnega dokumenta služb Komisije, ki zajema države kandidatke in potencialne države kandidatke za članstvo v EU, sledi istemu pristopu. Prvi del delovnega dokumenta služb Komisije vključuje preglednico, ki jo je pripravila Agencija EU za temeljne pravice, o ciljnih vrednostih, ki jih je določila vsaka država članica, in povzetek ugotovitev poročil o oceni države, ki jih je pripravila pobuda Romski civilni monitor⁸.

1. SPLOŠNA OCENA NACIONALNIH STRATEŠKIH OKVIROV ZA ROME

Pet držav članic je nacionalne strateške okvire za Rome sporočilo do septembra 2021, večina držav članic pa jih je predložila šele med oktobrom 2021 in majem 2022. Dve državi članici sta nacionalna strateška okvira za Rome sprejeli šele konec junija 2022⁹. Šest držav članic ima bodisi tekoče strategije, ki segajo onkraj leta 2021, bodisi sklop integriranih ukrepov politike¹⁰, ena država članica pa še ni obnovila nacionalnega strateškega okvira za Rome, ki je prenehal veljati 31. decembra 2021. Ocena za teh sedem držav članic je temeljila na vprašalniku o obstoječih ali načrtovanih ukrepih, katerega cilj je bil določiti, v kolikšni meri njihovi sedanji okviri in načrti vključujejo elemente novega strateškega okvira EU za Rome in Priporočila Sveta¹¹.

V tej oceni je obravnavana ustreznost med ukrepi v nacionalnih strateških okvirih za Rome in ukrepi, predlaganimi v Priporočilu Sveta. Prav tako je v njej preučeno, v kolikšni meri ukrepi odražajo ključne izzive v vsaki državi članici, in ocenjeno, ali so ukrepi dovolj ambiciozni, da prispevajo k doseganju ciljev strateškega okvira EU za Rome in njegovih ciljnih vrednosti do leta 2030. Agencija EU za temeljne pravice je analizirala ciljne vrednosti in kazalnike, določene v nacionalnih strateških okvirih za Rome. V okviru vsakega cilja so navedeni primeri obetavnih praks iz držav članic.

⁷ Albanija, Bosna in Hercegovina, Severna Makedonija, Črna gora, Srbija in Kosovo (to poimenovanje ne posega v stališča glede statusa ter je v skladu z RVSN 1244/1999 in mnenjem Meddržavnega sodišča o razglasitvi neodvisnosti Kosova), ki so se v okviru poznanjskega procesa dogovorili, da bodo svoje nacionalne strateške okvire/akcijske načrte za Rome uskladili z okvirom EU za Rome.

⁸ Pripravljalni ukrep za obdobje 2021–2025 – Romski civilni monitor: krepitev zmogljivosti romske in proromske civilne družbe za spremljanje in pregledovanje politik ter njenega sodelovanja pri tem. Udeležba in vključevanje civilne družbe sta pomemben del okvira EU za Rome. Romske in proromske organizacije so bile vključene že v prejšnje ocene izvajanja.

⁹ Glej Prilogo, ki vsebuje preglednico s pregledom predložitve.

¹⁰ Splošni ukrepi za socialno vključenost in preprečevanje diskriminacije.

¹¹ Malta ni sprejela nacionalnega strateškega okvira za Rome, ker na njenem ozemlju ni znanega romskega prebivalstva.

1.1 Povzetek ocene

(a) Skupne značilnosti, minimalne zaveze, ambicioznejše zaveze

V strateškem okviru EU za Rome je bilo predlagano, da bi morali vsi nacionalni strateški okviri za Rome vključevati nekatere skupne značilnosti, pri čemer bi se osredotočili na enakost, udeležbo in raznolikost; kombinacijo vključevanja in ciljno usmerjenih ukrepov ter izboljšano določanje ciljnih vrednosti in zbiranje podatkov. Da bi se te značilnosti udeleževale v praksi, so bile vse države članice pozvane, naj v svoj nacionalne strateške okvire za Rome kot minimalno zavezo vključijo naslednje elemente, ki so navedeni tudi v Priporočilu Sveta:

- določitev izhodišč in ciljnih vrednosti za doseganje splošnih ciljev EU ter glavnih ciljnih vrednosti, med drugim za posebne skupine, da bi se upoštevala raznolikost Romov;
- boj proti anticiganizmu in diskriminaciji;
- zagotavljanje socialno-ekonomskega vključevanja marginaliziranih Romov;
- združevanje ciljno usmerjenih in splošnih ukrepov;
- dodeljevanje namenskega proračuna ter oblikovanje mehanizmov za izvajanje, poročanje, spremljanje in ocenjevanje napredka;
- vključevanje romskih in proromskih organizacij civilne družbe, sektorskih ministrstev, organov za enakost in drugih akterjev v sistematičen proces posvetovanja in sodelovanja;
- spodbujanje dejavne udeležbe organizacij civilne družbe pri oblikovanju politik ter v procesih nacionalnih platform in platform EU in
- zagotavljanje potrebnih pooblastil, virov in osebja nacionalnim kontaktnim točkam za Rome ter krepitev njihove vloge, vključno z reformo nacionalnih platform za Rome.

Na splošno so države članice v svojih nacionalnih strateških okvirih za Rome upoštevale večino novosti strateškega okvira EU za Rome in sledile pristopu treh stebrov o enakosti, vključevanju in udeležbi. Predstavile so tudi ukrepe, predlagane v Priporočilu Sveta, odvisno od nacionalnih razmer.

Osem držav članic (CZ, EL, ES, FR, HR, LT, SI in SK) je v svoje nacionalne strateške okvire za Rome vključilo skupne značilnosti in minimalne zaveze, predlagane v strateškem okviru EU za Rome, 12 drugih držav članic (AT, BE, BG, DE, EE, FI, HU, IT, LV, NL, PL in RO) pa jih je vključilo delno. Manjkajoči elementi so predvsem ciljne vrednosti, jasno določeni proračuni za izvajanje in spremljanje ali ukrepi, ki upoštevajo raznolikost romskega prebivalstva. Preostalih šest držav članic (CY, DK, IE, LU, PT in SE) je minimalne zaveze vključilo v zelo omejenem obsegu.

V strateškem okviru EU za Rome so bile države članice, ki se soočajo s posebnimi izzivi na področju enakosti in vključevanja Romov, pozvane, naj glede na specifične nacionalne razmere skupne značilnosti in minimalne zaveze dopolnijo z dodatnimi zavezami. Primeri takšnih posebnih izzivov se nanašajo na življenjske razmere Romov, nadnacionalno mobilnost ali vprašanja, povezana z uradno dokumentacijo. V skladu s skupnim, vendar diferenciranim pristopom so številne države članice vključile dodatne zaveze, na primer z določitvijo kvantitativnih ciljnih vrednosti na nekaterih **področjih** ali s podrobno opredelitvijo, kako nameravajo vlagati sredstva EU in nacionalna sredstva v korist Romov.

Poleg tega se je pričakovalo, da bo sedem držav članic (BG, CZ, EL, ES, HU, RO in SK) s številnejšim romskim prebivalstvom (več kot 1 % celotnega prebivalstva) v svoje nacionalne strateške okvire za Rome vključilo še ambicioznejše zaveze. Vse te države in Hrvaška so predložile nacionalne strateške okvire za Rome z ambicioznejšimi zavezami (čeprav z različnimi stopnjami ambicioznosti) za preprečevanje diskriminacije in boj proti njej, pa tudi obravnavanje anticiganizma ter antiromskih predsodkov in stereotipov. Večini od teh nacionalnih strateških okvirov za Rome je bil priložen načrt ali sklop ukrepov, ki kažejo, kako se bodo sredstva EU in nacionalna sredstva porabila za podporo enakosti in vključevanju Romov. Te države članice so vključile načrte za obravnavanje in preprečevanje segregacije na področju izobraževanja in stanovanj. Na področju stanovanj Bolgarija in Romunija nimata posebnih ukrepov za odpravo segregacije. Vendar načrti za financiranje ukrepov pogosto ne zagotavljajo zadostne ravni podrobnosti.

(b) Cilji in ukrepi

V strateškem okviru EU za Rome je bilo potrjeno, da sta **preprečevanje anticiganizma in diskriminacije ter boj proti njima** ključnega pomena za enakost in vključevanje Romov. Večina držav članic je vključila ukrepe na tem področju, kot je predlagano v Priporočilu Sveta. Vendar se ti ukrepi ne uporabljajo sistematično medsektorsko na vseh sektorskih področjih. Obravnavanje presečne in večkratne diskriminacije z vidika vseh vzrokov za ranljivosti je vključeno le v nekatere nacionalne strateške okvire za Rome.

Številni nacionalni strateški okviri za Rome povezujejo ukrepe, povezane z Romi, **za spodbujanje socialne vključenosti** z nacionalnimi programi politik in financiranjem, vključno s sredstvi EU, na podlagi pristopa vključevanja, ki obravnava revščino in socialno izključenost, zaščito otrok ter dostop do izobraževanja in osnovnih storitev. Vendar v mnogih primerih obseg, v katerem bodo imeli Romi koristi od teh splošnih politik, ni jasno opisan.

V zvezi z **udeležbo Romov** v posvetovalnih mehanizmih ter postopkih oblikovanja politik in odločanja se številne države članice sklicujejo na prispevek Romov pri razvoju nacionalnih strateških okvirov za Rome, vključno z njihovo udeležbo v nacionalnih platformah za Rome. Vendar ocena romske civilne družbe, izvedena v okviru pobude Romski civilni monitor¹², kaže, da sta tesnejša vključenost in sodelovanje mogoča in potrebna.

V večini nacionalnih strateških okvirov za Rome se načrtuje zagotovitev stalnega sodelovanja z Romi, kar bo olajšalo njihovo udeležbo ves čas izvajanja strategij ter pri postopkih spremljanja, ocenjevanja in poročanja. Poleg tega so države članice (npr. AT, BE, CZ, DE, EL, ES, FI, HR, HU, LT, LV, SE, SK in SI) opisale dejavnosti za podporo opolnomočenju in udeležbi romskih organizacij, vključno s tistimi, ki zastopajo romske ženske in mlade, otroke in mladino, čeprav z manjšim poudarkom na vlaganju v krepitev zmogljivosti teh organizacij.

V okviru sektorskih ciljev na področju **izobraževanja, zaposlovanja, zdravja in stanovanj** mnogi nacionalni strateški okviri za Rome v precejšnji meri vključujejo priporočene ukrepe. Nekateri od teh ukrepov so povezani z nacionalnimi ciljnimi vrednostmi in kazalniki, ki temeljijo na nacionalnih statističnih podatkih, kadar so na voljo. Sektorski cilj, namenjen izobraževanju, izstopa kot področje, na katerem države članice načrtujejo sprejetje najobsežnejših ukrepov. Glede odprave segregacije na področju izobraževanja in stanovanj pa

¹² Podrobna ocena je na voljo v Dodatku k prvemu delu delovnega dokumenta služb Komisije.

se zdi, da načrti ne zadostujejo za uspešno celovito obravnavanje problema. Poleg tega ukrepi na področju zaposlovanja, zdravja in stanovanj ne ustrezajo vedno obsegu in kompleksnosti izzivov, s katerimi se soočajo Romi.

(c) Ciljne vrednosti¹³

Več držav članic, zlasti države članice s številnejšim romskim prebivalstvom, je določilo nacionalne ciljne vrednosti, ki ustrezajo ciljnim vrednostim na ravni EU iz strateškega okvira EU za Rome. Od teh držav članic se pričakuje, da bodo dobro prispevale k skupnim prizadevanjem za doseg te ciljnih vrednosti. Madžarska in Slovaška sta le delno določili nacionalne ciljne vrednosti, ki ustrezajo ciljnim vrednostim na ravni EU; Romunija je vključila samo nekatere nacionalne ciljnih vrednosti, ki ne ustrezajo ciljnim vrednostim na ravni EU.

Druge države članice so določile kvantitativne ali kvalitativne nacionalne ciljne vrednosti glede vprašanj, ki se razlikujejo od tistih, ki se obravnavajo s ciljnim vrednostmi na ravni EU v okviru posameznega cilja iz strateškega okvira EU za Rome. Zato obsega njihovega prispevka k doseganju ciljnih vrednosti iz strateškega okvira EU za Rome ni mogoče natančno izmeriti. Nekatere države članice niso določile nobenih ciljnih vrednosti (DE, DK, LU, NL in SE).

Nekatere države članice z manjšim številom romskega prebivalstva so določile nacionalne ciljne vrednosti, ki ustrezajo ciljnim vrednostim na ravni EU (zlasti HR, pa tudi EE, SI, FI in LT za nekatere cilje), in Komisija pozdravlja ta prizadevanja. Glede na nacionalne izzive in razmere bi lahko več držav članic sledilo tem pozitivnim primerom.

Na splošno, zlasti iz nacionalnih strateških okvirov za Rome, ki so jih predložile države članice s številnejšim romskim prebivalstvom, je razvidno, da je bilo vloženega veliko truda v določitev ciljnih vrednosti, ki ustrezajo ciljnim vrednostim iz strateškega okvira EU za Rome, in v načrtovanje z njimi povezanih ukrepov. Vendar Romunija ni določila nacionalnih ciljnih vrednosti, ki ustrezajo ciljnim vrednostim iz strateškega okvira EU za Rome. Neobstoj nacionalnih ciljnih vrednosti za državo z največjim romskim prebivalstvom bi lahko negativno vplival na skupno zmogljivost držav članic, da dosežejo ciljne vrednosti iz strateškega okvira EU za Rome do leta 2030.

1.2 Status in vloga nacionalnih kontaktnih točk za Rome

V strateškem okviru EU za Rome je bilo priporočeno, da bi morali nacionalni strateški okviri za Rome nacionalnim kontaktnim točkam za Rome zagotoviti vsaj ustrezna pooblastila, vire, kadrovske zmogljivosti in institucionalno pristojnost. Nacionalni strateški okviri za Rome bi jih morali pooblastiti tudi za učinkovito usklajevanje ukrepov s sektorskimi ministrstvi in drugimi ustreznimi organi, spremljanje izvajanja politik v zvezi z Romi ter krepitev sodelovanja z romsko civilno družbo, tudi prek nacionalnih platform za Rome.

Čeprav imajo nacionalne kontaktne točke za Rome pomembno vlogo pri spodbujanju sodelovanja med organi in civilno družbo ter udeležbe Romov, se obseg njihovih pooblastil med državami članicami razlikuje. Na splošno se z novimi strategijami nacionalne kontaktne

¹³ Pregled stanja ciljnih vrednosti za vse cilje po državah članicah je v Dodatku k prvemu delu delovnega dokumenta služb Komisije.

točke za Rome niso okrepile z dodatnimi finančnimi in kadrovskimi viri, čeprav imajo nekatere široka pooblastila, pa imajo še vedno omejene zmogljivosti za učinkovito izvajanje svoje usklajevalne vloge.

V strateškem okviru EU za Rome je priporočeno, da se v državah članicah s številnejšim romskim prebivalstvom okrepi vloga in status nacionalnih kontaktnih točk za Rome ter se tako zagotovita učinkovito usklajevanje in vključevanje enakosti in vključevanja Romov v različnih sektorjih na regionalni in lokalni ravni. V okviru so bile države članice tudi pozvane, naj nacionalne kontaktne točke za Rome vključijo v medvladno načrtovanje razdelitve sredstev EU za Rome in spremljanje te porabe ter zagotovijo, da javne politike in storitve učinkovito dosežejo Rome, tudi tiste, ki živijo na oddaljenih in podeželskih območjih.

Večina držav članic s številnejšim romskim prebivalstvom je svojim nacionalnim kontaktnim točkam za Rome podelila ustrezna pooblastila in vloge pri usklajevanju in sodelovanju z ministrstvi za izvajanje nacionalnih strateških okvirov za Rome, vključno s sredstvi EU. Nekateri obetavni primeri tega so Slovaška, Španija, Hrvaška in Češka. Vendar se zdi, da se tudi v teh državah članicah osebje in finančni viri nacionalnih kontaktnih točk za Rome niso povečali. To bi lahko omejilo njihovo zmogljivost za temeljito spremljanje izvajanja nacionalnih strateških okvirov za Rome in poročanje o njem ter njihovo sodelovanje pri razvoju in spremljanju splošnih politik in programov. V drugih državah članicah imajo nekatere nacionalne kontaktne točke za Rome zelo omejene vire in zmogljivosti.

2. HORIZONTALNI CILJI

2.1 Boriti se proti anticiganizmu in diskriminaciji ter ju preprečevati

Priporočilo Sveta poziva države članice, naj se borijo proti anticiganizmu in diskriminaciji ter ju preprečujejo, vključno z obravnavo nadlegovanja, kaznivih dejanj iz sovraštva in sovražnega govora na spletu in tudi zunaj njega. V Priporočilu so države članice tudi pozvane k razvoju in spodbujanju celovitega sistema podpore žrtvam, ozaveščenju o anticiganizmu in spodbujanju ozaveščenosti o zgodovini Romov, tudi z obeležitvijo spomina na holokavst nad Romi in s procesi sprave v družbi.

Na splošno so si države članice močno prizadevale, da bi svoje nacionalne strateške okvire za Rome uskladile s Priporočilom Sveta. Večina držav članic je razvila ukrepe za boj proti diskriminaciji, sovražnemu govoru in kaznivim dejanjem iz sovraštva, do neke mere pa tudi za boj proti anticiganizmu. Ti ukrepi vključujejo kampanje ozaveščanja in obveščanja, namenjene širši javnosti, javnim institucijam in medijem. Čeprav se Madžarska v svojem analitičnem oddelku sklicuje na anticiganizem, nima izrecnih ukrepov za boj proti anticiganizmu. Bolgarija omenja boj proti antiromskim stališčem, vendar se njeni predlagani ukrepi namesto na anticiganizem osredotočajo na diskriminacijo. Poleg tega so nekateri ukrepi namenjeni sistematičnemu vključevanju organov za enakost v ukrepe za enakost Romov ter spodbujanju pozitivnega diskurza o Romih in romskih vzornikih. V nekaterih nacionalnih strateških okvirih za Rome so bili predlagani ukrepi za obravnavanje presečne ali večplastne diskriminacije, vključno z namenskimi ukrepi za reševanje konkretnih izzivov, s katerimi se soočajo romske ženske.

Več držav članic je v svoje nacionalne strateške okvire za Rome vključilo ukrepe za promocijo zgodovine in kulture Romov, kot sta spodbujanje dialoga za priznanje preteklih krivic in sodelovanje v postopkih sprave. Primeri ukrepov za promocijo zgodovine in kulture Romov vključujejo tudi razvoj in uvedbo posebnih elementov v učne načrte in učbenike,

praznovanje mednarodnega dneva Romov (8. aprila) in obeležitev spomina na holokavst nad Romi (2. avgusta). Ti dnevi so v nekaterih državah članicah priznani z zakonom. Več držav članic financira radijske in televizijske programe ter muzeje, namenjene zgodovini in kulturi Romov.

Čeprav je večina držav članic v svojih nacionalnih strateških okvirih za Rome priznala obstoj rasizma in diskriminacije, bi bilo mogoče ozaveščenost o tem pretvoriti v še odločnejše ukrepe za ustreznejši odziv na izzive, ugotovljene v nekaterih državah članicah.

Nekateri primeri obetavnih praks vključujejo uporabo pravnih orodij za boj proti diskriminaciji in sovražnemu govoru v Franciji ter sprejetje zakona o anticiganizmu¹⁴ v Romuniji.

Informacije o proračunskih dodelitvah za ta cilj, bodisi posebej za nacionalne strateške okvire za Rome bodisi v povezavi z ustreznimi splošnimi programi, manjkajo ali pa so precej splošne in nejasne.

Ruska vojna proti Ukrajini je povzročila znatne tokove beguncev, med katerimi so tudi ukrajinskimi Romi¹⁵. To stanje je razkrilo vrsto tveganj, ki so jim izpostavljeni, vključno z neenako obravnavo¹⁶. Čeprav se priznavajo dosedanja prizadevanja držav članic za obvladovanje razmer, je treba storiti več za upoštevanje potreb romskih beguncev iz Ukrajine, tako da se jim z optimalno uporabo nacionalnih strateških okvirov za Rome zagotovi enak dostop do rednega izobraževanja, zaposlovanja, stanovanj, zdravstvenega in socialnega varstva ter drugih osnovnih storitev.

2.2 Zmanjšati revščino in socialno izključenost, da se odpravi socialno-ekonomska vrzel med Romi in splošnim prebivalstvom

V Priporočilu Sveta so države članice pozvane, naj odpravijo izjemno visoko stopnjo tveganja revščine ter materialno in socialno prikrajšanost med romskim prebivalstvom.

Namen ukrepov, določenih v okviru tega cilja, je odpraviti medgeneracijski prenos revščine in revščino otrok ter zmanjšati socialno izključenost Romov. To bo doseženo z izboljšanjem njihovega dostopa do bistvenih javnih storitev in socialnih dodatkov z usklajevanjem med ustreznimi sektorji, kot sta izobraževanje in zaposlovanje.

Nekatere države članice (npr. BG, DE, EL, ES, HR, HU in SI) so kot specifičen samostojen cilj vključile zmanjšanje revščine in socialne izključenosti. Češka tega cilja ni vključila, je pa določila ciljno vrednost kot odziv na ciljno vrednost na ravni EU. Druge države članice tega cilja niso vključile v svoj nacionalni strateški okvir za Rome, pač pa ukrepe za obravnavanje socialno-ekonomskega vključevanja in boj proti revščini vključujejo v vse sektorske cilje zaposlovanja, izobraževanja, zdravja in stanovanj.

¹⁴ [Zakon št. 2 /2021 o ukrepih za preprečevanje anticiganizma in boj proti njemu](#).

¹⁵ Po uradnem popisu prebivalstva iz leta 2001 ukrajinski Romi štejejo 47 917 oseb. Po drugih ocenah, kot je ocena Sveta Evrope, je njihovo število še veliko večje.

¹⁶ [The Russian war of aggression against Ukraine — The broad fundamental rights impact in the EU \(europa.eu\)](#) (Ruska vojna agresija proti Ukrajini – obsežne posledice za temeljne pravice v EU (europa.eu)).

Ukrepi za odpravo digitalne vrzeli in spodbujanje digitalne vključenosti prikrajšanih romskih skupnosti so izrecno vključeni samo v nekatere nacionalne strateške okvire za Rome, v drugih pa so del splošnih politik držav članic na področju socialne vključenosti.

Nekateri nacionalni strateški okviri za Rome se sklicujejo na možnosti financiranja v okviru evropskega jamstva za otroke¹⁷ in Evropskega socialnega sklada plus (ESS+)¹⁸ za boj proti revščini otrok, vendar ne vsebujejo podrobnosti o dodelitvah proračunskih sredstev.

Grčija je kot obetavno prakso razvila subvencije za boj proti energetske revščini in prizadetim gospodinjstvom zagotovila „energetsko kartico“, vendar je treba celovit sveženj integriranih storitev za reševanje tega pojava še razviti. Madžarska ponuja še en primer obetavne prakse, saj je vključila ukrepe za svetovanje in usposabljanje o preprečevanju dolga gospodinjstev.

2.3 Spodbujati udeležbo z opolnomočenjem, sodelovanjem in zaupanjem

V Priporočilu Sveta so države članice pozvane, naj po potrebi okrepijo smiselno udeležbo Romov in posvetovanje z njimi, vključno z ženskami, mladimi, starejšimi in invalidi, da se zagotovita učinkovita podpora enakosti in nediskriminaciji Romov.

Da bi se olajšalo posvetovanje z romsko civilno družbo pri pregledu in razvoju javnih politik, je udeležba Romov vključena v večino nacionalnih strateških okvirov za Rome z njihovim sodelovanjem v vladnih posvetovalnih in svetovalnih telesih, posebej namenjenih romskim vprašanjem, ali organih za etnične in nacionalne manjšine.

Nekateri ukrepi v nacionalnih strateških okvirih za Rome v okviru tega cilja podpirajo krepitev zmogljivosti in opolnomočenje romskih organizacij civilne družbe, vključno s tistimi za romske ženske in mlade. S temi ukrepi se predlagata ustanovitev in okrepitev večnamenskih centrov romske skupnosti, ki zagotavljajo različne storitve, kot so zdravstveno varstvo, razvoj starševskih spretnosti, podpora za udeležbo v izobraževanju, pismenost in dejavnosti po pouku ter usmerjanje in podpora pri dostopu do zaposlitvenih možnosti.

Nekaj nacionalnih strateških okvirov za Rome vključuje ukrepe za spodbujanje romskih vzornikov ali ukrepe za zaposlovanje Romov v javnih institucijah. Čeprav se v več nacionalnih strateških okvirih za Rome omenja potreba po okrepitvi zastopanosti Romov in krepitvi zmogljivosti romskih organizacij, je le nekaj držav članic predlagalo konkretne ukrepe v ta namen.

Primer obetavne prakse ponuja Španija. Sprejela je ukrepe za krepitev zmogljivosti v organizacijah civilne družbe ter med romskimi ženskami in mladimi, da bi se zagotovila njihova smiselna udeležba in državljansko udejstvovanje. Še en obetaven primer ponuja Italija, in sicer z delovanjem nacionalne platforme za Rome in Sinte ter foruma skupnosti. Estonija, Latvija in Avstrija zagotavljajo še druge primere strukturiranih in rednih oblik dialoga med ustreznimi deležniki, kot so nacionalne platforme za Rome ali drugi posvetovalni postopki.

3. SEKTORSKI CILJI – ŠTIRI KLJUČNA PODROČJA

¹⁷ [Evropsko jamstvo za otroke.](#)

¹⁸ [Evropski socialni sklad plus](#) – ESS+ v partnerstvu.

3.1 Povečati dejanski enak dostop do kakovostnega vključujočega rednega izobraževanja

V Priporočilu Sveta so države članice pozvane, naj zagotovijo dejanski enak dostop do vseh oblik izobraževanja in udeležbo v njih, od predšolske vzgoje do terciarnega izobraževanja, vključno z drugo priložnostjo za izobraževanje, izobraževanjem odraslih in vseživljenjskim učenjem. Države članice so tudi pozvane, naj preprečijo in odpravijo segregacijo v izobraževanju.

Ukrepi, ki so jih države članice določile v okviru tega cilja, vključujejo najrazličnejše dejavnosti, ki zajemajo dostop do vzgoje in varstva predšolskih otrok, olajšanje dostopa do izobraževanja, pismenost v učnem jeziku, podporo za romske otroke pri pridobivanju digitalnih spretnosti, ukrepe za povečanje nadaljevanja šolanja in preprečevanje zgodnjega opuščanja šolanja, do neke mere pa tudi ukrepe za pomoč pri pridobitvi nadaljnje izobrazbe in uspešno napredovanje romskih učencev iz obveznega v neobvezno izobraževanje.

Vse države članice s številnejšim romskim prebivalstvom so v skladu z ambicioznejšimi zavezami, predlaganimi v strateškem okviru EU za Rome, vključile ukrepe za preprečevanje segregacije in prehod romskih učencev iz ločenih šol v splošne izobraževalne ustanove. Vendar se v nekaterih primerih (npr. HU, RO in SK) zdi, da predlagani ukrepi, ki niso vedno sistematično oblikovani na podlagi dobro opredeljenih izhodišč ter jih ne spremljajo kazalniki in ciljne vrednosti, ne zdijo zadostni glede na obseg izzivov. Drugi ukrepi spodbujajo vključevanje v šole in obravnavajo diskriminacijo romskih otrok. Več nacionalnih strateških okvirov za Rome omenja razvoj in uporabo učnega gradiva v romskem jeziku.

Večina nacionalnih strateških okvirov za Rome ne določa zadostnih ukrepov za povečanje socialne mobilnosti romskih študentov in za pomoč pri njihovem uspešnem napredovanju iz višjega sekundarnega v terciarno izobraževanje. V nacionalnih strateških okvirih za Rome na splošno ni ustrezno obravnavano, kako odpraviti ovire za udeležbo romskih otrok v vrtcih, vključno z otroki, ki živijo na oddaljenih, podeželskih ali ločenih območjih. Prav tako v njih niso predlagani ustrezni ukrepi za podporo zaposlovanju romskih učiteljev, pomočnikov in mediatorjev. Ukrepi za podporo izobraževanju odraslih Romov so navedeni v več nacionalnih strateških okvirih za Rome (npr. AT, BG, DE, EL, ES, HR, HU, FI, IT, LT, PL in SI).

Številni nacionalni strateški okviri za Rome so nejasni glede dodeljenih proračunov na tem področju, zato je težko oceniti ustreznost financiranja ali predvideti možne učinke predlaganih ukrepov.

Ukrepi za preprečevanje zgodnjega opuščanja šolanja niso v zadostni meri dopolnjeni z ustreznimi ukrepi za ponovno vključevanje v formalno izobraževanje tistih romskih učencev, ki so opustili šolanje. Nekaj držav članic (npr. CZ, HR, IT, LV in SK) ima vzpostavljene ukrepe za obravnavanje in preprečevanje napačne diagnoze in neustrezne vključitve romskih učencev v izobraževanje oseb s posebnimi potrebami. Potrebni je več ukrepov za obravnavanje digitalnih spretnosti v izobraževanju in izboljšanje dostopa do interneta. Potrebni so tudi ukrepi za izboljšanje zagotavljanja osebnih računalnikov, prenosnih računalnikov, tabličnih računalnikov in učnih gradiv za učenje na daljavo ter za zagotovitev, da dosežejo revne skupnosti, zlasti romske otroke. Nacionalni strateški okviri za Rome ne obravnavajo ustrezno tveganja za nadaljnjo digitalno izključenost Romov iz izobraževanja, kot se je pokazalo med pandemijo COVID-19.

Obetavne prakse na tem področju ponuja Nizozemska, ki za podporo šolam z romskimi otroki zagotavlja šolsko subvencijo v višini 1 milijona EUR na leto. Finski nacionalni svetovadni odbor za romske zadeve pregleduje vsebino izobraževalnih gradiv, ki zadevajo Rome, ter zagotavlja smernice v zvezi s to vsebino in predloge zanjo. Poljska vlada zagotavlja spodbude lokalni upravi, da še poveča število romskih mediatorjev v šolah.

3.2 Povečati dejanski enak dostop do kakovostnega in trajnostnega zaposlovanja

V Priporočilu Sveta so države članice pozvane, naj spodbujajo dejanski enak dostop Romov, zlasti mladih, do kakovostnega in trajnostnega zaposlovanja ter ukrepe za boj proti diskriminaciji, preprečevanje diskriminacije in njeno odpravo, pa tudi za spodbujanje aktiviranja zaposlovanja.

Večina držav članic priznava obstoj vrzeli v stopnji zaposlenosti med Romi in preostalim prebivalstvom. Predlagajo ukrepe za spodbujanje vključevanja prek programov za mlade Rome, ki se ne izobražujejo, niso zaposleni ali se ne usposablajo, da bi izboljšali njihove spretnosti in digitalno pismenost ter jim zagotovili pripravništva, vajeništva in poklicno usposabljanje. Ukrepi v nekaterih državah članicah so namenjeni povečanju praktičnih izkušenj, da se olajša prehod z izobraževanja na trg dela.

Ukrepi za aktivacijo na trgu dela s posebnim poudarkom na mladih so del splošnih politik držav članic, namenjenih prikrajšanim ali marginaliziranim skupinam. Nekaj držav članic vključuje ukrepe za podporo samozaposlenim in podjetniškim Romom.

Večina nacionalnih strateških okvirov za Rome obravnava vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma z vključitvijo ukrepov za aktivacijo na trgu dela za romske ženske ali z izvajanjem študij o vzrokih za nižje stopnje udeležbe romskih žensk na trgu dela. Le nekaj držav članic vključuje ukrepe za usposabljanje potencialnih delodajalcev o nediskriminaciji in raznolikosti, še manj držav članic pa vključuje usposabljanje o anticiganizmu.

Večina držav članic s številnejšim romskim prebivalstvom je predstavila celovite splošne in ciljno usmerjene ukrepe na regionalni in lokalni ravni za spodbujanje vključevanja Romov ter obravnavanje diskriminacije in anticiganizma kot ovire za dostop do zaposlitve. Nacionalni skladi, ESS+, ESRR¹⁹ ali Sklad za pravični prehod²⁰ so v več nacionalnih strateških okvirih za Rome navedeni kot viri financiranja za izvajanje predlaganih ukrepov, čeprav se nanašajo na splošne pobude in ne vključujejo podrobnosti o proračunskih dodelitvah za Rome.

Primer obetavnih praks ponujata Bolgarija in njena vključujoča aktivna politika trga dela, namenjena mladim brezposelnim, mlajšim od 29 let, med drugim tudi Romom. Še en tak primer je Litva, saj je sprejela ukrepe za spodbujanje in podpiranje podjetništva, tudi za prikrajšane skupine, kot so Romi. Belgija izvaja projekte „Roma@work“, ki se financirajo iz ESS ter Romom, ki iščejo delo, pomagajo z usposabljanjem in mentorstvom.

3.3 Izboljšati zdravje Romov ter povečati dejanski enak dostop do kakovostnih zdravstvenih in socialnih storitev

V Priporočilu Sveta so države članice pozvane, naj zagotovijo dejanski enak dostop brez ovir do kakovostnih zdravstvenih in socialnih storitev, zlasti za ljudi, ki so najbolj ogroženi ali živijo na marginaliziranih ali oddaljenih podeželskih in segregiranih območjih.

¹⁹ [Evropski sklad za regionalni razvoj](#).

²⁰ [Sklad za pravični prehod](#).

Večina držav članic priznava obstoj posebnih izzivov pri zagotavljanju enakega dostopa Romov do zdravstvenega varstva. V nekaterih nacionalnih strateških okvirih za Rome se načrtuje izvedba študij o zdravstvenem stanju romskega prebivalstva, da bi povečali znanje in zmogljivost organov za razvoj boljše ciljno usmerjenih ukrepov.

Večina držav članic se osredotoča na usposabljanje zdravstvenih delavcev, delavcev na terenu in romskih mediatorjev za zdravje ter na kampanje ozaveščanja, ki spodbujajo zdrav življenjski slog in zdravstveno varstvo za otroke. Drugi ukrepi vključujejo neposredno ozaveščanje romskega prebivalstva, ki živi v naseljih, v okviru katerega se zagotavljajo mobilne zdravstvene storitve.

Nekatere države članice so določile ukrepe za romske ženske s poudarkom na reproduktivnem zdravju. Potrebe invalidov, starejših oseb, LGBTIQ oseb med Romi ter žrtev ali potencialnih žrtev trgovine z ljudmi so obravnavane v majhnem številu nacionalnih strateških okvirov za Rome. Le malo držav članic vključuje ukrepe za podaljšanje pričakovane življenjske dobe romskega prebivalstva. V skoraj polovici nacionalnih strateških okvirov za Rome so predlagani ukrepi za preprečevanje vpliva pandemije COVID-19, vključno s kampanjami za spodbujanje cepljenja (npr. BG, CZ, CY, EE, EL, ES, FR, HU, HR, IE, LV, RO in SK).

Večina držav članic s številnejšim romskim prebivalstvom je uvedla kombinirane splošne in ciljno usmerjene ukrepe ter navaja obstoj izvedbenih načrtov za izvajanje teh ukrepov na lokalni in regionalni ravni, čeprav v nekaterih primerih ti načrti niso dobro artikulirani. Te države članice štejejo diskriminacijo in anticiganizem za enega od razlogov, ki Romom preprečujejo dostop do zdravstvenega varstva.

V več nacionalnih strateških okvirih za Rome je navedeno, da za ta cilj uporabljajo financiranje iz ESS+ in ESRR, predvsem za splošne ukrepe za izboljšanje dostopa do zdravstvenega varstva za marginalizirane osebe.

Primeri obetavnih praks prihajajo s Portugalske, ki izvaja ciljno usmerjene ukrepe za usposabljanje romskih mediatorjev za zdravje, in s Cipra, ki vsem omogoča enostaven in brezplačen splošni dostop do pediatrov.

3.4 Povečati dejanski enak dostop Romov do ustreznih desegregiranih stanovanj in osnovnih storitev

V Priporočilu Sveta so države članice pozvane, naj zagotovijo enako obravnavo Romov pri dostopu do ustreznih nesegregiranih stanovanj in osnovnih storitev. Te storitve vključujejo vodo, sanitarije, energijo, promet, finančne storitve in digitalne komunikacije, kot je določeno v 20. načelu evropskega stebra socialnih pravic²¹.

Več držav članic vključuje ukrepe za izboljšanje dostopa do osnovnih storitev, zlasti dostopa do tekoče vode, do neke mere pa tudi ukrepe za preprečevanje in izkoreninjenje prostorske segregacije. Le malo nacionalnih strateških okvirov za Rome vključuje splošne in tudi ciljno usmerjene ukrepe za olajšanje dostopa do socialnih stanovanj, medtem ko so v več nacionalnih strateških okvirih za Rome predlagani ukrepi za izvajanje uradnih postopkov za prenovu mest in stanovanj, spodbujanje lastništva stanovanj ter vlaganje v infrastrukturo, kot

²¹ [Evropski steber socialnih pravic](#).

so električna energija, plin, tekoča voda, ravnanje z odpadki in odpadki, ceste in dostop do prometa.

Pomemben vidik boja proti diskriminaciji in anticiganizmu kot ovirama pri dostopu do stanovanj priznava le nekaj držav članic, še manj pa se to odraža v konkretnih ukrepih. Večina nacionalnih strateških okvirov za Rome ne zadostno obravnava vprašanja, kot so prisilne izselitve, pomanjkanje možnosti, da bi Romi postali lastniki nepremičnin ali si privoščili trajnostni najem, ali zmanjšanje vrzeli v stopnji prenaseljenosti stanovanj.

Večina držav članic (CZ, EL, ES, HU in SK) s številnejšim romskim prebivalstvom je na splošno vključila pobude za odpravo segregacije na lokalni ravni, medtem ko Bolgarija in Romunija nimata posebnih ukrepov za odpravo segregacije. Take pobude vključujejo zagotavljanje, da nov razvoj, ki se financira iz javnih sredstev, ni segregiran, spremljanje prisotnosti Romov v stanovanjskih predelih ali vključevanje širše skupnosti v procese desegregacije, tako da se jih pripravi na sprejem Romov, ki so se odselili s segregiranih območij.

Na tem področju se v večini nacionalnih strateških okvirov za Rome načrtuje uporaba programov financiranja EU, vendar le izjemoma vključujejo podrobnosti glede dodeljevanja sredstev.

Primeri obetavnih praks vključujejo Nemčijo, ki pokaže, kako lahko lokalni organi v svojo strategijo dostopa do stanovanj vključijo romski vidik, ali načrt Francije, da do leta 2030 popolnoma odpravi barakarska naselja²², ki je podprt s ciljnimi vrednostmi in časovnim okvirom. Nadaljnje primere ponujata Slovenija, ki kartira in legalizira naselja, da bi izboljšala njihovo infrastrukturo, in Švedska, ki je pripravila usmerjevalno gradivo za ozaveščanje najemodajalcev o položaju Romov na stanovanjskem trgu in za boj proti diskriminaciji. Drug primer obetavne prakse je projekt Housing First združenja Romodrom²³ na Češkem, ki obravnava brezdomstvo in stanovanjsko prikrajšanost ljudi romskega porekla, ki so socialno izključeni ali jim grozi socialna izključenost.

4. SPREMLJANJE IN POROČANJE

V strateškem okviru EU za Rome je bilo predlagano, da bi morale vse države članice izboljšati določanje ciljnih vrednosti, zbiranje podatkov, spremljanje in poročanje ter da bi bilo treba podatke redno zbirati, da bi jih vključili v poročanje in spremljanje. Vse države članice so bile pozvane, naj kot minimalno zavezo v svojih nacionalnih strateških okvirih za Rome določijo nacionalna izhodišča in ciljne vrednosti za doseganje ciljev in ciljnih vrednosti EU na podlagi celovite ocene potreb. Poleg tega je bilo v strateškem okviru EU za Rome predlagano, da države članice v svoje nacionalne strateške okvire za Rome kot dodatno zavezo vključijo določitev nacionalnih kvantitativnih in kvalitativnih ciljnih vrednosti za vseh sedem ciljev EU in s tem povezanih ciljnih vrednosti, odvisno od razpoložljivosti podatkov ter nacionalnih okoliščin in izzivov.

To se odraža tudi v Priporočilu Sveta, v katerem so ob upoštevanju ciljev EU in glavnih ciljnih vrednosti države članice pozvane, naj v svoje nacionalne strateške okvire za Rome

²² [Načrt Francije, da do leta 2030 popolnoma odpravi barakarska naselja.](#)

²³ <https://romodrom.cz/en/our-activities/housing/housing-first/>.

vključijo nacionalne kvantitativne in/ali kvalitativne ciljne vrednosti, prilagojene nacionalnim okoliščinam in razpoložljivosti podatkov o enakosti.

Raziskava o Romih za obdobje 2020–2021²⁴, ki jo je izvedla Agencija EU za temeljne pravice, je bila objavljena oktobra 2022. Zagotavlja izhodiščne podatke o položaju Romov v osmih državah članicah EU²⁵ in dveh državah kandidatkah²⁶. Na podlagi teh podatkov se bo spremljal napredek v EU in zajetih državah članicah.

Komisija je za zagotovitev učinkovitejšega zbiranja podatkov, poročanja in spremljanja napredka pri doseganju ciljnih vrednosti EU in nacionalnih ciljnih vrednosti predlagala uporabo portfelja kazalnikov, ki jih je razvila Agencija za temeljne pravice ob sodelovanju nacionalnih kontaktnih točk za Rome, nacionalnih statističnih uradov in Komisije.

Večina držav članic je vzpostavila mehanizem za spremljanje in poročanje, ki ga usklajuje nacionalna kontaktna točka za Rome, ob upoštevanju prispevkov nacionalnih platform za Rome, romskih organizacij civilne družbe, ministrstev, organov za enakost in nacionalnih statističnih uradov. Ti mehanizmi spremljanja in poročanja bodo imeli koristi tudi od prispevka pobude Rromski civilni monitor.

Ocene okvirov za spremljanje posameznih držav, ki se izvajajo v sodelovanju z Agencijo za temeljne pravice, so se izkazale za zahtevne, saj je treba izboljšati primerljivost statističnega pristopa držav članic k izhodiščem, kazalnikom in ciljnim vrednostim.

Nacionalne kvantitativne ciljne vrednosti za enakost, vključevanje in udeležbo Romov pri doseganju glavnih ciljnih vrednosti iz strateškega okvira EU za Rome za sedem ciljev strateškega okvira EU za Rome so določene v nacionalnih strateških okvirih za Rome nekaterih držav članic s številnejšim romskim prebivalstvom (BG, CZ, EL, ES in HR). Slovaška se je odzvala na ciljne vrednosti iz strateškega okvira EU za Rome za šest ciljev, razen za horizontalni cilj „zmanjšanje revščine in socialne izključenosti“. Madžarska je v odziv na cilje strateškega okvira EU za Rome na področjih revščine, izobraževanja in zaposlovanja vključila izrecne nacionalne kvantitativne ciljne vrednosti. Romunija ni vključila nacionalnih ciljnih vrednosti, ki bi ustrezale glavnim ciljnim vrednostim iz strateškega okvira EU za Rome.

Estonija, Slovenija, Latvija in Litva so določile nacionalne ciljne vrednosti, ki ustrezajo glavnim ciljnim vrednostim iz okvira za enega ali več ciljev.

Več držav članic, ki uporabljajo skupni, vendar diferencirani pristop, se je odzvalo na enega ali več od sedmih ciljev strateškega okvira EU za Rome, vendar so se le delno odzvale na glavne ciljne vrednosti EU. Te države članice so določile kvalitativne ali kvantitativne ciljne vrednosti in s tem povezane ukrepe, ki lahko kljub temu pomagajo izboljšati položaj Romov na zadevnih področjih.

²⁴ [EU FRA 2020-2021 Survey: Roma in 10 European countries – Main results](#) (Raziskava Agencije EU za temeljne pravice za obdobje 2020–2021: Romi v desetih evropskih državah – glavni rezultati).

²⁵ Hrvaška, Češka, Grčija, Madžarska, Italija, Portugalska, Romunija in Španija.

²⁶ Severna Makedonija in Srbija.

Ukrepi, ki so jih predlagale države članice, ki niso določile nobenih ciljnih vrednosti, prav tako prispevajo k izboljšanju položaja Romov, vendar ni mogoče določiti, v kolikšni meri prispevajo k doseganju glavnih ciljnih vrednosti EU.

Države članice, ki so določile kvantitativne in kvalitativne ciljne vrednosti za sedem ciljev strateškega okvira EU za Rome, pomembno prispevajo k doseganju ciljnih vrednosti EU do leta 2030. Vendar si morajo države članice s posebnimi izzivi in znatnim deležem romskega prebivalstva (zlasti Romunija, ki ima največje število romskega prebivalstva v EU) bolj prizadevati za določitev takih ciljnih vrednosti, da bi povečale možnosti za skupno doseganje ciljnih vrednosti EU do leta 2030.

Kar zadeva zbiranje podatkov, se je več držav članic sklicevalo na podatke, ki so na voljo iz raziskav Eurostata in Agencije EU za temeljne pravice, ter podatke nacionalnih statističnih inštitutov. Hkrati so nekatere države članice neobstoje lastnih izhodišč in ciljnih vrednosti utemeljile z zakonsko omejitvijo zbiranja podatkov o etnični pripadnosti.

V skladu s Priporočilom Sveta bi morale države članice zagotoviti popolno javno razkritje nacionalnih poročil o enakosti, vključevanju in udeležbi Romov. Vendar pa informacije o tem vidiku manjkajo v večini nacionalnih strateških okvirov za Rome.

5. FINANCIRANJE IZVAJANJA NACIONALNIH STRATEŠKIH OKVIROV ZA ROME

V strateškem okviru EU za Rome in Priporočilu Sveta je poudarjen pomen financiranja EU in nacionalnega financiranja za enakost, vključevanje in udeležbo Romov, države članice pa so pozvane, naj v svojih nacionalnih okvirih pojasnijo, kako se bodo uporabljali sredstva in finančni instrumenti EU in držav članic. Številne države članice so kot vire financiranja navedle kombinacijo nacionalnega financiranja in financiranja EU, večinoma v okviru kohezijske politike EU, pa tudi financiranje, ki ga zagotavljajo drugi mednarodni donatorji. Ta kombinacija financiranja se uporablja za izvajanje ukrepov, določenih v nacionalnih strateških okvirih za Rome, in ukrepov, ki vključujejo Rome, v okviru splošnih programov na področju izobraževanja, zaposlovanja, zdravja in stanovanj.

V strateškem okviru EU za Rome in Priporočilu Sveta se države članice, zlasti tiste z večjimi izzivi in tiste z znatnim deležem romskega prebivalstva, spodbuja, da v celoti izkoristijo financiranje, ki je na voljo v okviru večletnega finančnega okvira za obdobje 2021–2027 in instrumenta NextGeneration EU za Rome. Da bi to omogočili, so bile uredbe za obdobje 2021–2027 okrepljene in racionalizirane, na primer s posebnim ciljem ESS+ za spodbujanje socialno-ekonomskega vključevanja marginaliziranih skupnosti, kot so Romi, in dopolnilnimi naložbami ESRR na tem področju ter uvedbo ustreznega tematskega omogočitvenega pogoja iz uredbe o skupnih določbah²⁷ za sklade kohezijske politike.

V skladu s tem omogočitvenim pogojem morajo države članice, ki namenijo sredstva za ta usmerjeni cilj, vzpostaviti nacionalni strateški okvir politike za vključevanje Romov. To vključuje stroge zahteve v zvezi s spremljanjem, ukrepe proti segregaciji, vključevanje Romov na regionalni in lokalni ravni ter tesno sodelovanje z romsko civilno družbo in

²⁷ Uredba (EU) 2021/1060 o določitvi skupnih določb o Evropskem skladu za regionalni razvoj, Evropskem socialnem skladu plus, Kohezijskem skladu, Skladu za pravični prehod in Evropskem skladu za pomorstvo, ribištvo in akvakulturo ter finančnih pravil zanje in za Sklad za azil, migracije in vključevanje, Sklad za notranjo varnost in Instrument za finančno podporo za upravljanje meja in vizumsko politiko.

drugimi ustreznimi deležniki. Omogočiten pogoj se bo stalno spremljal v celotnem programskem obdobju. Če ga država članica ne bo več izpolnjevala, bo povračilo izdatkov blokirano za ustrezní specifični cilj. Poleg tega morajo v okviru ESS+ vse države članice izpolnjevati 25-odstotno zahtevo po tematski koncentraciji, osredotočeno na socialno vključenost, pri čemer so Romi ključna ciljna skupina.

Države članice bi morale zagotoviti, da razpoložljiva sredstva učinkovito dosežejo Rome.

Komisija je v pogajanjih o partnerskih sporazumih za obdobje 2021–2027 ter programih ESRR in ESS+ poudarila, da bi bilo treba izzive, povezane z Romi, za posamezne države ustrezno upoštevati in obravnavati v prihodnjih programih ter da bi bilo treba izvajati ukrepe za spodbujanje vključevanja Romov ter dostopa do splošne nesegregirane infrastrukture in storitev.

Šestnajst držav članic namerava sredstva v okviru ESS+ nameniti marginaliziranim skupnostim, kot so Romi (BG, CZ, EE, EL, ES, FI, FR, HU, HR, IT, LU, PL, PT, RO, SK in SI), kar predstavlja več kot 1,8 milijarde EUR²⁸.

V skladu z uredbo o vzpostavitvi Mehanizma za okrevanje in odpornost²⁹ se pričakuje, da bodo reforme in naložbe, vključene v nacionalne načrte za okrevanje in odpornost, prispevale k učinkovitemu obravnavanju vseh ali velikega števila izzivov, opredeljenih v priporočilih za posamezne države v okviru evropskega semestra, ki se v okviru evropskega semestra naslovijo na države članice od leta 2019³⁰. V okviru semestra so BG, CZ³¹, HU, RO in SK v celotnem obdobju 2012–2019 redno prejemale priporočila za posamezne države v zvezi z vključevanjem romskega prebivalstva. Leta 2019 je Svet na BG, HU, RO in SK naslovil priporočila za posamezne države, ki so zajemala predvsem potrebo po vključujočem in kakovostnem izobraževanju romskih učencev.

Leta 2022 so se poročila za posamezne države za BG, CZ, HU, RO in SK izrecno nanašala na pomen vprašanj vključevanja Romov. Leta 2022 so vse države članice z odobrenim načrtom za okrevanje in odpornost prejele priporočilo o izvajanju načrta za okrevanje in odpornost ter programov kohezijske politike. Madžarska, katere načrt za okrevanje in odpornost je Svet odobril 15. decembra 2022³², je v letu 2022 prejela priporočilo v zvezi z vključevanjem Romov. Države članice morajo v skladu z uredbo o vzpostavitvi Mehanizma za okrevanje in odpornost tudi pojasniti, kako naj bi ukrepi v njihovih načrtih za okrevanje in odpornost prispevali k enakim priložnostim za vse in vključevanju teh ciljev v skladu z evropskim stebrom socialnih pravic. V več nacionalnih načrtih za okrevanje in odpornost so Romi izrecno vključeni kot upravičenci nekaterih ukrepov, na primer s podporo storitvam otroškega

²⁸ Ta znesek se obravnava samo kot ocena. Ustreza podatkom, ki so jih države članice uradno predložile do 21. novembra 2022. Končne številke bodo na voljo šele, ko bodo sprejeti vsi programi.

²⁹ [Uredba \(EU\) 2021/241 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. februarja 2021 o vzpostavitvi Mehanizma za okrevanje in odpornost.](#)

³⁰ V nacionalnih načrtih za okrevanje in odpornost je treba obravnavati priporočila za posamezne države, naslovljena od leta 2019, kar je za večino držav članic pomenilo priporočila za leti 2019 in 2020, saj je bila večina načrtov sprejetih leta 2021. Cikel semestra 2022 je imel varčen pristop, tako da so se priporočila za posamezne države nanašala le na še nerešene in nove prednostne naloge, ki v načrtih za okrevanje in odpornost niso bile obravnavane. Posledično je v letu 2022 samo HU (katere načrt za okrevanje in odpornost je bil sprejet 15. decembra 2022) prejela priporočilo v zvezi z Romi. Leta 2019 je Svet na BG, HU, RO in SK naslovil priporočila za posamezne države, ki so zajemala predvsem potrebo po vključujočem in kakovostnem izobraževanju za romske učence.

³¹ CZ je prejela posebna priporočila v zvezi z vključevanjem romskega prebivalstva do leta 2016.

³² [Izid pisnega postopka glede načrta za okrevanje za Madžarsko – Consilium \(europa.eu\).](#)

varstva in dostopom socialno prikrajšanih študentov, vključno z Romi, do kakovostnega rednega izobraževanja, pa tudi z namenskimi naložbami, npr. zagotavljanjem zdravstvenih storitev za romske skupnosti.

Druge naložbe in reforme se nanašajo na ustanovitev mladinskih centrov, namenjenih osebnemu razvoju mladih iz ranljivih skupin, kot so Romi, in zagotavljanje energijsko učinkovitih socialnih stanovanj za ranljive skupine. Na splošno načrti vključujejo znatno število reform in naložb za podporo socialnim ciljem. Na splošno so države članice podpiri socialnim ciljem namenile približno 28 % svojih sredstev iz Mehanizma za okrevanje in odpornost, ki so razporejena v štiri kategorije: zaposlovanje ter znanja in spretnosti, izobraževanje in otroško varstvo, zdravstvo in dolgotrajna oskrba ter socialne politike³³.

Države članice so pozvane, da ta sredstva optimalno izkoristijo za oblikovanje in izvajanje ukrepov za izboljšanje dostopa marginaliziranih skupin, kot so Romi, do rednega nesegregiranega izobraževanja, stanovanj, zdravstvenega varstva, dolgotrajne oskrbe in zaposlovanja, za spodbujanje njihove socialne vključenosti ter za podporo organizacijam civilne družbe, ki delajo z marginaliziranimi romskimi skupnostmi.

6. DRŽAVE ŠIRITVE: KANDIDATKE IN POTENCIALNE KANDIDATKE ZA ČLANSTVO V EU³⁴

Voditelji in voditeljice držav Zahodnega Balkana, ki so pokazali trdno zavezanost vključevanju Romov, so se v okviru poznanjskega procesa³⁵ strinjali, da bodo svoje nacionalne strateške okvire za Rome/akcijske načrte uskladili s strateškim okvirom EU za Rome, zato so ti zajeti v tej oceni.

Cilj boja proti anticiganizmu je vključen za celotno regijo Zahodnega Balkana. Novi nacionalni strateški okviri za Rome so bili pripravljeni ob sodelovanju civilne družbe. Vsi nacionalni strateški okviri za Rome partneric z Zahodnega Balkana imajo vzpostavljene nacionalne kazalnike in orodja za spremljanje. Vendar je treba okrepiti redno zbiranje podatkov, javno poročanje in vrednotenje, da se zagotovi zanesljiva ocena napredka, pri čemer se kot izhodišče za regijo uporabijo rezultati raziskav na Zahodnem Balkanu.

Čeprav sta revščina in socialna izključenost Romov v regiji zelo razširjeni, ukrepi, namenjeni reševanju te težave, ne zajemajo v zadostni meri večplastne in strukturne diskriminacije (ženske, starejši, otroci, LGBTIQ osebe in Romi brez državljanstva). Potreba po okrepitvi pooblastil in upravne zmogljivosti nacionalnih kontaktnih točk za Rome ter zagotovitvi

³³ [Preglednica kazalnikov okrevanja in odpornosti \(europa.eu\)](https://european-council.europa.eu/media/en/press-articles/2020/06/Preglednica_kazalnikov_okrevanja_in_odpornosti_europa.eu).

³⁴ Turčija ni zajeta v tej oceni, ker nima nacionalne strategije za Rome. Junija 2022 je Evropski svet na podlagi mnenj Evropske komisije Ukrajini, Moldaviji in Gruziji dodelil evropsko perspektivo, Ukrajini in Moldaviji pa je bil dodeljen tudi status kandidatke. Zaradi nedavne narave teh odločitev nobena od treh držav ni vključena v oceno, čeprav imata Ukrajina in Republika Moldavija nacionalni strategiji za Rome.

³⁵ Izid vrha v Sofiji 6. novembra 2020, Izjava iz Poznanja partneric z Zahodnega Balkana o vključevanju Romov v okviru širitvenega procesa EU.

njihove neposredne vključitve v načrtovanje in spremljanje sredstev EU, kot je poudarjeno v okviru, ni dovolj obravnavana.

V zvezi s financiranjem nacionalni strateški okvirji za Rome in akcijski načrti namenjajo večjo pozornost ugotavljanju potreb po financiranju in se sklicujejo na dodelitve iz nacionalnih proračunov. Kljub temu obstaja visoka stopnja odvisnosti od donatorskih sredstev. Znatna finančna podpora Komisije v okviru instrumenta za predpristopno pomoč že pomaga vladam in lokalnim organom pri izboljšanju njihovih zmogljivosti ter podpira izobraževanje, podjetništvo, legalizacijo naselij in mreže romskih organizacij civilne družbe. Ta finančna podpora se bo nadaljevala na nacionalni in regionalni ravni ter bo zajemala nova prednostna področja, kot je digitalno področje.

Kar zadeva sektorske cilje strateškega okvira EU za Rome, je povečanje dostopa do kakovostnega izobraževanja, zaposlovanja in zdravja strateški cilj v vseh nacionalnih strateških okvirih za Rome, čeprav so obravnavani različno podrobno. Zaposlovanju romskih žensk in mladih ter pridobivanju digitalnih znanj in spretnosti se namenja premalo pozornosti. Zdravstveni ukrepi za otroke, ranljive osebe in žrtve nasilja na podlagi spola so zajeti le delno, izboljšanje mediacije na področju zdravja pa ni dovolj obravnavano. Na področju stanovanj so države Zahodnega Balkana že dokončale kartiranje nezakonitih/neformalnih naselij. Nacionalni strateški okvirji za Rome navajajo dostop do socialnih stanovanj, vendar le delno zajemajo vprašanja, kot so legalizacija in izboljšanje infrastrukture v naseljih, izkoreninjenje prakse prisilne deložacije ter ukrepi za odpravo brezdomstva med Romi. Splošni napredek gre v pravo smer, vendar bodo v celotnem desetletju potrebna nadaljnja prizadevanja.

Enakost, vključevanje in udeležba Romov ter postopno usklajevanje s strateškim okvirom EU za Rome bo treba ustrezno obravnavati v Ukrajini in Republiki Moldaviji³⁶, ki sta novi državi kandidatki za članstvo v EU, pa tudi v Gruziji kot potencialni kandidatki. Prednostne naloge, opredeljene v mnenjih Evropske komisije³⁷, že vključujejo potrebo po tem, da vse tri države okrepijo pravice in pravni okvir svojih nacionalnih manjšin in ranljivih skupin.

Komisija bo pozorno spremljala napredek in še naprej finančno podpirala vključevanje Romov na Zahodnem Balkanu, v Ukrajini, Moldaviji, Gruziji in Turčiji v okviru poglavja 23 pogajanj o širitvi, tj. Sodstvo in temeljne pravice.

7. SMERNICE ZA DRŽAVE ČLANICE

Komisija poziva države članice, naj obravnavajo področja za izboljšanje, opredeljena v tem sporočilu in analizi za posamezno državo iz prvega dela delovnega dokumenta služb Komisije, med drugim z dodelitvijo ustreznih proračunov (in pojasnitvijo finančnih virov, npr. nacionalnih proračunov, ESRR, programov ESS+, načrta za okrevanje in odpornost). Države članice bi morale v skladu s svojim nacionalnim okvirom učinkovito uporabiti mehanizme za prenovitev ali posodobitev svojih nacionalnih strateških okvirov za Rome in/ali svojih akcijskih in izvedbenih načrtov, da bi ti postali ambicioznejši.

Države članice z znatnim deležem romskega prebivalstva se močno spodbuja, naj povečajo svojo ambicioznost pri reševanju izzivov, s katerimi se Romi soočajo na štirih sektorskih področjih, obenem pa zagotovijo ustrezno medsektorsko uporabo horizontalnih ciljev za boj

³⁶ [Mnenje Komisije iz junija 2022 o Moldaviji je vključevalo priporočila v zvezi z Romi.](#)

³⁷ [Mnenja Evropske komisije o prošnjah za članstvo v EU.](#)

proti anticiganizmu, diskriminaciji, sovražnemu govoru in kaznivim dejanjem iz sovraštva, boj proti revščini in zagotovitev smiselne udeležbe Romov v družbi. Izvajanje nacionalnih strateških okvirov za Rome in akcijskih načrtov bi moralo temeljiti na trdnih izhodiščih, med drugim na raziskavi o Romih Agencije za temeljne pravice za obdobje 2020–2021 za države, vključene v raziskavo, in dovolj ambicioznih ciljnih vrednostih, ki so tesno povezane s ciljnimi vrednostmi iz strateškega okvira EU za Rome. Za te države članice je pomembno, da sprejmejo kombiniran pristop, ki je namenjen enakosti in vključevanju Romov ter ju hkrati vključuje.

Komisija poziva države članice, ki že imajo niz ukrepov politike za vključevanje, naj zagotovijo, da bodo splošne politike in programi socialnega vključevanja učinkovito dosegli romsko prebivalstvo, ter po potrebi razvijejo ciljno usmerjene ukrepe za spodbujanje dostopa Romov do splošne nesegregirane infrastrukture in storitev.

Komisija spodbuja vse države članice, ki razvijajo ali izvajajo druge nacionalne strategije, namenjene zmanjšanju neenakosti ali boju proti diskriminaciji, kot so akcijski načrti za boj proti rasizmu ali akcijski načrti v okviru evropskega jamstva za otroke, da zagotovijo ustrezno vključevanje romskih vprašanj ter popolno dopolnjevanje in usklajevanje z ukrepi, h katerim so se zavezale v nacionalnih strateških okvirih za Rome.

Vse države članice so se strinjale z glavnimi ciljnimi vrednostmi EU glede zaposlovanja, znanj in spretnosti ter revščine, predlaganimi v akcijskem načrtu za evropski steber socialnih pravic za leto 2021³⁸. Na teh področjih so razvile nacionalne ciljne vrednosti, ki bi jih bilo treba v največji možni meri uporabiti za zagotovitev, da nihče ne bo zapostavljen.

Nacionalne kontaktne točke za Rome

Vloga in učinkovitost nacionalnih kontaktnih točk za Rome sta bistvena elementa za uspešno izvajanje nacionalnih strateških okvirov za Rome. Čeprav je večina držav članic svojim nacionalnim kontaktnim točkam za Rome dodelila ustrezna pooblastila in usklajevalne vloge z ministrstvi in drugimi odgovornimi organi, večina nacionalnih kontaktnih točk za Rome ni bila dovolj okrepljena v smislu dodatnih finančnih in kadrovskih virov, zato so njihove zmogljivosti za temeljito izvajanje vloge usklajevanja in spremljanja omejene. Po potrebi bi morale biti vključene tudi v načrtovanje, izvajanje in spremljanje (med drugim v odborih za spremljanje) programov ESRR in ESS+ ter načrtov za okrevanje in odpornost, pa tudi vseh drugih skladov Unije, ki lahko podpirajo enakost in vključevanje Romov. Komisija ponovno poudarja, kako pomembno je, da države članice dodatno opolnomočijo nacionalne kontaktne točke za Rome, da bodo lahko učinkovito izpolnjevale svojo ključno vlogo.

Anticiganizem

Boj proti anticiganizmu in njegovo preprečevanje sta ključni cilj in vodilno načelo strateškega okvira EU za Rome in Priporočila Sveta. V številnih nacionalnih strateških okvirih za Rome se priznava pomen obravnavanja njegovih različnih izraznih in pojavnih oblik, vključno z antiromskim rasizmom, diskriminacijo, predsodki, stereotipi in stigmatizacijo, pa tudi sovražnim govorom in kaznivimi dejanji iz sovraštva.

³⁸ [Ciljne vrednosti iz evropskega stebra socialnih pravic do leta 2030.](#)

Številne države članice v svojih opisih nacionalnih okoliščin in izzivov omenjajo anticiganizem. Večina držav članic s številnejšim romskim prebivalstvom je določila cilje in ukrepe za boj proti temu pojavu, čeprav v različnem obsegu in z različnimi ravni ambicij, ki ne ustrezajo povsem razsežnosti problema. Komisija poziva države članice, naj okrepijo svoja prizadevanja na tem področju, in spodbuja tiste države članice, ki še niso določile načrtov za rešitev tega problema, naj to storijo zdaj.

Segregacija na področju izobraževanja in stanovanj

Komisija poziva države članice, zlasti tiste z znatnim deležem romskega prebivalstva, naj okrepijo prizadevanja za preprečevanje in izkoreninjenje šolske in prostorske segregacije romskih otrok ter obravnavajo vprašanje napačne diagnoze, ki vodi v zgrešeno pošiljanje romskih otrok v ustanove za izobraževanje oseb s posebnimi potrebami. Komisija prav tako spodbuja države članice, naj proaktivno opredelijo in odpravijo ovire, ki romskim otrokom preprečujejo, da bi bili vključeni v predšolsko vzgojo in bi prejeli kakovostno izobraževanje na vseh ravneh v nesegregiranih okoljih. Komisija močno spodbuja države članice, naj v celoti izkoristijo sredstva EU (ESS+, ESRR, InvestEU ter načrt za okrevanje in odpornost) za izboljšanje življenjskih razmer in razvojnih možnosti marginaliziranih romskih skupnosti ter Romov, ki živijo v gospodinjstvih z nizkimi dohodki, ki jim grozita revščina in socialna izključenost. Države članice bi morale zagotoviti običajna socialna stanovanja na nesegregiranih območjih, skupaj z ukrepi za spodbujanje dostopa do rednega izobraževanja, zaposlitev ter zdravstvenega in socialnega varstva, ter razviti ali posodobiti lokalne ukrepe in izvajati načrte za desegregacijo.

Ciljne vrednosti in kazalniki

Določitev natančno kvantitativno opredeljenih nacionalnih ciljnih vrednosti, povezanih s kazalniki in izhodišči, je ključnega pomena za spremljanje napredka pri doseganju ciljnih vrednosti iz strateškega okvira EU za Rome. Raziskava o Romih Agencije za temeljne pravice za obdobje 2020–2021 je izhodišče za države, vključene v raziskavo. Za te države članice je pomembno, da sprejmejo kombiniran pristop, ki je namenjen enakosti in vključevanju Romov ter ju hkrati vključuje.

Komisija nadalje spodbuja vse države članice, naj po potrebi pregledajo in spremenijo svoje nacionalne strateške okvire za Rome, da bi oblikovale specifične kvantitativne cilje, ki bodo EU pomagali pri skupnem doseganju ciljnih vrednosti iz strateškega okvira EU za Rome do leta 2030.

Vključevanje

V številnih nacionalnih strateških okvirih za Rome so opisani ukrepi, ki so povezani s splošnimi politikami in programi na področju socialne vključenosti. Vendar ti ukrepi pogosto ne vsebujejo dovolj podrobnosti o tem, kako in v kakšnem obsegu bi lahko Romi imeli koristi od njih. Čeprav so prizadevanja za obravnavanje vključevanja Romov s splošnimi politikami in programi nujna, bi morale države članice določiti zaščitne ukrepe za preprečevanje izključevanja ali površnega vključevanja romskih vprašanj. Vključiti bi bilo treba nacionalne kontaktne točke za Rome in jim omogočiti, da v tem procesu prevzamejo medsektorsko usklajevalno vlogo.

Udeležba

Države članice bi morale zagotoviti in dokazati resnično in smiselno udeležbo Romov v vseh fazah izvajanja nacionalnih strateških okvirov za Rome ter programov skladov EU na

nacionalni, regionalni in lokalni ravni, pa tudi pri spremljanju nacionalnih strateških okvirov za Rome in poročanju o njih. Sodelovanje v zvezi s tem je mogoče doseči s krepitvijo sodelovanja nacionalnih platform za Rome ali enakovrednimi postopki posvetovanja in sodelovanja.

8. PODPORA EVROPSKE KOMISIJE

1) Izvrševanje zakonodaje EU

Komisija bo še naprej spremljala izvrševanje in uporabo direktive o rasni enakosti³⁹, direktive o pravicah žrtev⁴⁰ in okvirnega sklepa Sveta o boju proti rasizmu in ksenofobiji ter bo po potrebi začela postopke za ugotavljanje kršitev, da bi spodbudila spremembe v nacionalni zakonodaji in politiki. Okrepila bo institucionalni okvir za boj proti diskriminaciji, in sicer s predložitvijo zakonodajnega predloga o standardih za organe za enakost.

2) Vključevanje enakosti Romov v pobude politik EU in mobilizacija sredstev EU za Rome

Komisija bo zagotovila, da bo boj proti rasni ali etnični diskriminaciji vključen v politike, zakonodajo in programe financiranja EU, ki spodbujajo kohezijo, vključevanje in udeležbo. Spremljala bo izvajanje politik, pomembnih za enakost, vključevanje in udeležbo Romov, tudi v okviru evropskega semestra.

Državam članicam bo zagotovljena podpora za nadaljnji razvoj in izvajanje nacionalnih okvirov za Rome, in sicer s finančno podporo in usklajevalnimi ukrepi. Nadaljnja podpora bo zagotovljena tudi v obliki pomoči iz Instrumenta za tehnično podporo⁴¹. Krepitev zmogljivosti bo na voljo zlasti prek Agencije EU za temeljne pravice za razvoj zanesljivih sistemov spremljanja in ocenjevanja ter zbiranje podatkov o enakosti za oblikovanje politik in izvajanje nacionalnih okvirov za Rome. Nacionalne kontaktne točke za Rome bodo deležne pomoči za izboljšanje znanja in zmogljivosti za spremljanje izvajanja nacionalnih okvirov za Rome in poročanje o njem ter za razvoj prilagojenih kazalnikov.

Komisija bo za nadaljnje ukrepanje na podlagi ugotovitev tega sporočila čim bolj izkoristila sestanke z nacionalno kontaktno točko za Rome.

Komisija bo podprla izvajanje različnih programov in projektov, kot sta pilotni projekt EU HERO⁴², ki omogoča pilotne projekte za izboljšanje dostopa ranljivih romskih družin do stanovanj in zaposlitve, ter pripravljalni ukrep EU za obdobje 2021–2025, tj. pobuda Romski civilni monitor za krepitev zmogljivosti romskih organizacij civilne družbe za spremljanje izvajanja nacionalnih strateških okvirov za Rome. Drugi projekti se osredotočajo na dostop do izobraževanja ali krepitev zmogljivosti za oblikovanje politik, kot sta skupna programa EU in Sveta Evrope INSCHOOL in ROMACT⁴³.

³⁹ [Direktiva Sveta 2000/43/ES z dne 29. junija 2000 o izvajanju načela enakega obravnavanja oseb ne glede na raso ali narodnost.](#)

⁴⁰ [Direktiva 2012/29/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. oktobra 2012 o določitvi minimalnih standardov na področju pravic, podpore in zaščite žrtev kaznivih dejanj ter nadomestitvi Okvirnega sklepa Sveta 2001/220/PNZ.](#)

⁴¹ [Instrument za tehnično podporo.](#)

⁴² [Pilotni projekt HERO.](#)

⁴³ Skupna programa EU in Sveta Evrope: dostop do izobraževanja [INSCHOOL](#) in krepitev zmogljivosti za oblikovanje politik [ROMACT](#); projekt organizacije REDI Economic Development S.A. podpira podjetništvo Romov v štirih državah s podporo Evropskega investicijskega sklada.

Nacionalne kontaktne točke za Rome in nacionalne platforme za Rome bodo prejele podporo prek namenskih razpisov Komisije v okviru programa Državljeni, enakost, pravice in vrednote⁴⁴. Program Državljeni, enakost, pravice in vrednote podpira tudi projekte boja proti rasizmu, anticiganizmu in diskriminaciji ter projekte, ki obeležujejo spomin na žrtve holokavsta, in sicer z razpisi na področju evropskega zgodovinskega spomina⁴⁵.

Komisija bo olajšala sodelovanje med državami članicami za spodbujanje enakega dostopa do kakovostnega izobraževanja za vse v okviru evropskega izobraževalnega prostora in akcijskega načrta za digitalno izobraževanje⁴⁶ ter ESS+. Še naprej bo spodbujala vzajemno učenje o boju proti diskriminaciji v izobraževanju in z njim v okviru svoje delovne skupine za enakost in vrednote iz strateškega okvira evropskega izobraževalnega prostora.

Komisija bo romska vprašanja še naprej vključevala v vse ustrezne dejavnosti v okviru strategij za izvajanje programov Unije enakosti⁴⁷, Erasmus+⁴⁸ in evropske solidarnostne enote⁴⁹. V okviru Programa EU za zdravje bo mobilizirala sredstva⁵⁰ za pomoč pri preprečevanju bolezni in spodbujanju cepljenja ter za pomoč pri razvoju mehanizmov za boljše spopadanje z zdravstvenimi krizami, tudi med romskim prebivalstvom. Prek skladov za podnebje in infrastrukturo⁵¹ bodo projekti spodbujali vključevanje invalidov in oseb, ki jim grozita revščina in socialna izključenost, vključno z Romi, ter cenovno dostopna socialna stanovanja.

Komisija bo pri izvajanju skladov EU, vključno s programi Evropskega socialnega sklada plus (ESS+), sodelovala z državami članicami, da bi zagotovila, da se potrebe Romov obravnavajo s kombiniranim pristopom splošnih in ciljno usmerjenih ukrepov, ter bo spodbujala izmenjavo dobrih praks in smernic za države članice v zvezi z desegregacijo na področju izobraževanja in stanovanj.

3) Ukrepi in podpora EU za spodbujanje udeležbe, vključevanja in raznolikosti Romov

Komisija bo na podlagi ustaljene prakse sodelovala z državo članico, ki predseduje Svetu EU, da bi vprašanja enakosti, vključevanja in udeležbe Romov ohranili visoko na političnem dnevnem redu.

Komisija bo pospešila delo pri spodbujanju nadnacionalnih partnerstev, vzajemnega učenja in izmenjave znanja in izkušenj ter obetavnih praks s podpiranjem: (i) mreže nacionalnih kontaktnih točk za Rome (ii) organizacije Evropske platforme za vključevanje Romov (iii) izvajanja projekta Romskega civilnega monitorja ter (iv) sodelovanja z evropsko mrežo organov za enakost (Equinet) in mrežo EURoma.

⁴⁴ [Program Državljeni, enakost, pravice in vrednote](#).

⁴⁵ Razpis za zbiranje predlogov na področju [evropskega zgodovinskega spomina](#).

⁴⁶ [Evropski izobraževalni prostor](#), osrednji temi: [izboljšanje kakovosti in pravičnosti v izobraževanju in usposabljanju](#) ter [akcijski načrt za digitalno izobraževanje](#).

⁴⁷ [Unija enakosti: prvo leto delovanja in dosežkov](#).

⁴⁸ [Erasmus+](#) – program EU za izobraževanje, usposabljanje, mladino in šport.

⁴⁹ [Evropska solidarnostna enota](#).

⁵⁰ [Program EU za zdravje](#).

⁵¹ [Skladi za podnebje in infrastrukturo programa InvestEU](#).

Komisija bo tudi nadaljevala sodelovanje in partnerstvo z Evropskim parlamentom in romsko civilno družbo za obeležitev mednarodnega dneva Romov.

O ugotovitvah te ocene se bo z organizacijami civilne družbe razpravljalo tudi v posvetovalni skupini za organizacije civilne družbe Komisije ter v okviru izvajanja programa Romski civilni monitor za obdobje 2021–2025, da se opredelijo najboljši ukrepi za obravnavanje pomanjkljivosti in načini za njihovo odpravo ter za posnemanje in razširjanje obetavnih praks.

Komisija bo spodbujala raznolikost in vključenost prek programa Ustvarjalna Evropa⁵², pa tudi vključevanje Romov na delovnem mestu prek platforme EU za listine o raznolikosti⁵³. Nova strategija Komisije za človeške vire⁵⁴ bo pomagala povečati raznolikost njenega osebja ter si prizadevala za več pripravnikov in osebja iz slabo zastopanih skupin in etničnih manjšin. Komisija prek svojega kompetenčnega centra za participativno in posvetovalno demokracijo⁵⁵ ponuja tudi vpogled v razvoj vaj za vključujočo udeležbo državljanov, ki lahko pomagajo spodbujati vključujočo politično in lokalno udeležbo Romov v Evropi.

4) Ukrepi in podpora EU za spodbujanje enakosti in boj proti anticiganizmu

Komisija bo na podlagi svoje zavezanosti spodbujanju pozitivnega diskurza in romskih vzornikov ter boju proti anticiganizmu, stereotipom, antiromski retoriki in sovražnemu govoru nadaljevala svoje delo v okviru skupine na visoki ravni za boj proti sovražnemu govoru in kaznivim dejanjem iz sovraštva ter sodelovanje in skupno delo s Svetom Evrope v okviru prihodnjega projekta EQUIROM⁵⁶.

9. SKLEP

Glavni cilji, ciljne vrednosti in ukrepi, vključeni v strateški okvir EU za Rome in Priporočilo Sveta, se različno odražajo v nacionalnih strateških okvirih za Rome. Da bi nacionalni strateški okviri za Rome do leta 2030 prinesli želene spremembe, je treba razviti in ohranjati močna partnerstva med vsemi zadevnimi deležniki, da bi se učinkovito odzvali na izzive v posameznih državah, temeljito spremljali napredek ter po potrebi prilagodili in posodobili nacionalne strateške okvire za Rome. Komisija si bo na ravni EU še naprej prizadevala za popolno podporo temu delu.

Komisija poziva države članice, naj čim bolj izkoristijo oceno, ugotovitve in smernice Komisije za izboljšave ter do junija 2023 poročajo o svojem napredku v skladu s Priporočilom Sveta. V naslednjem sporočilu Komisije bodo ocenjena prva poročila držav članic o izvajanju nacionalnih strateških okvirov za Rome in o napredku, ki so ga dosegle pri doseganju ciljnih vrednosti do leta 2030.

⁵² [Program Ustvarjalna Evropa](#).

⁵³ [Platforma EU za listine o raznolikosti](#) – platforma ponuja prostor za obstoječe evropske listine o raznolikosti (trenutno 26) za izmenjavo in souporabo izkušenj in dobrih praks.

⁵⁴ [Strategija za človeške vire](#) za Komisijo.

⁵⁵ [Kompetenčni center za participativno in posvetovalno demokracijo](#).

⁵⁶ Enakost in nediskriminacija Romov (EQUIROM) je projekt, ki ga bo Svet Evrope izvajal s financiranjem iz razpisa za zbiranje predlogov CERV-2021-COEU-1.

Agencija EU za temeljne pravice se je zavezala, da bo leta 2024 izvedla novo raziskavo o Romih. Njene ugotovitve bodo skupaj z dvoletnim poročanjem držav članic okrepile zmogljivost držav članic in Komisije za merjenje napredka pri doseganju ciljnih vrednosti iz strateškega okvira EU za Rome do leta 2030. Komisija bo pri merjenju tega napredka tesno sodelovala z Agencijo EU za temeljne pravice.

Napredek pri obravnavanju specifičnih težav, s katerimi se soočajo Romi, je pomemben preizkus za Unijo enakosti in za EU na splošno, Komisija pa je zavezana nadaljnjemu zagotavljanju prispevka na ravni EU k tem prizadevanjem.